

WaterLANDS

RMK

Elurikkuse krediitide potentsiaal Eestis

Intervjuudel põhinev esmane turuülevaade

2026, Tallinn

Koostaja: Eestimaa Looduse Fondi kliimapoliitika ekspert Laura Vilbiks

Ülevaade koostati [WaterLANDS](#) projekti toel. Projekti WaterLANDS (nr 101036484) rahastab Euroopa Liidu Horizon 2020 uuringute ja innovatsiooni programm. Ülevaates esitatud teave kajastab autori vaateid ja Euroopa Komisjon selle eest ei vastuta. Projekti partnerorganisatsioonid Eestis on Eestimaa Looduse Fond, RMK, Tartu Ülikool ja Tootsi Turvas.

1. Taust. Vastused levinud küsimustele.

[Mis on elurikkuse krediidid?](#)

[Miks on krediite ehk arvestusühikuid vaja?](#)

[Kes krediite ostab ja miks?](#)

[Kuidas krediidiprojektid toimivad?](#)

[Regulatiivne raamistik](#)

[Peamised riskid ja väljakutsed elurikkuse krediitidega](#)

[Alternatiiv: fondipõhine panustamine](#)

[WWFi seisukoht elurikkuse krediitide suhtes](#)

2. Turuosaliste küsitlus

[Tulemused: metsaomanikud](#)

[Tulemused: suurettevõtted](#)

[Tulemused: krediidipakkujad](#)

[Järeldused](#)

1. Taust. Vastused levinud küsimustele.

Inimeste elu sõltub täielikult meiega koos elavatest liikidest – tänu looduse mitmekesisele elustikule on meil puhas õhk, piisavalt toitu ja joogivett ning muud eluks vajalikud tingimused. Globaalne elurikkuse kadu ohustab tulevastel aastakümnetel üha enam meie tervist, toidujulgeolekut, majandust ja elatusallikaid, elukeskkonnast rääkimata.

Elurikkuse kao trendi ümberpööramiseks vajame ulatuslikult lisarahastust: Maailma Majandusfoorumi hinnangul on globaalselt puudu 700 miljardit USA dollarit aastas.¹ Puudujääki pole võimalik katta üksnes avaliku sektori panusega. Vajame uusi tõhusaid rahastusmehhanisme, mis kaasaksid ka erasektori ja turupõhised lahendused.

Mis on elurikkuse krediitid?

Elurikkuse krediitid, tuntud ka kui loodus- või biokrediitid (*nature credits*) on uus turupõhine lahendus, mis võimaldab maaomanikel teenida sissetulekut looduse kaitsmise, hoidmise ja taastamise eest, pakkudes samal ajal ettevõtetele võimalust looduse hoidmisse panustada.

Elurikkuse krediit on tunnistus või sertifikaat, mis kinnitab, et teatud territooriumil on konkreetses mahus loodust taastatud või hoitud. Krediite nimetatakse ka **arvestusühikuteks**. Iga krediit esindab kindlat kogust mingit hüve. Kui süsinikukrediidi puhul võrdub 1 krediit 1 tonni atmosfäärist eemaldatud süsinikdioksiidiga, siis elurikkuse krediidi puhul tähendab see kokkulepitud mõõdikute alusel looduse seisundi hoidmist või parandamist.

Mõõdikuteks võib olla liikide arvukus, elupaiga pindala ja kvaliteet, kaitsealuste liikide olemasolu, märgalade puhul näiteks veetase ja turbasammalde katvus. Milliseid näitajad kasutusele võetakse, varieerub ja oleneb palju kohalikest oludest, elupaigatüübist, ja andmete kättesaadavusest.

Rääkides konkreetselt looduse taastamisel põhinevatest krediitidest, võib taastamine tähendada näiteks märgalade taastamist läbi kuivenduskraavide sulgemise, poollooduslike koosluste taastamist ja hooldamist, vooluveekogude rändetõkete eemaldamist või vooluvete looduslikkuse taastamist läbi sāngi mitmekesistamise.

¹ <https://www.paulsoninstitute.org/conservation/financing-nature-report/>

WaterLANDS

RMK

Miks on krediite ehk arvestusühikuid vaja?

Nende eesmärk on muuta looduse hoidmine ja taastamine mõõdetavaks ja võrreldavaks. Arvestusühikud võimaldavad kirjeldada kokkulepitud viisil, millises mahus on looduse seisund paranenud või säilinud, ning seeläbi teha ettevõtete ja teiste rahastajate panus selgelt nähtavaks. Seda panust kajastatakse sageli väitena – näiteks kestlikkuse aruandluses või avalikus kommunikatsioonis.

Väide (*claim*) tähendab selles kontekstis sõnastatud kinnitust, et organisatsioon on toetanud konkreetset looduskaitselist tegevust või panustanud looduse hoidmisse kindlas mahus. Väitmine on väite esitamine koos selgitusega, millele see tugineb – näiteks millist projekti toetati, milliste arvestusühikute kaudu ning milliste reeglite alusel. Selged ja kontrollitavad väited aitavad vähendada rohepesu riski ning suurendada läbipaistvust.

Kes krediite ostab ja miks?

Krediite ostavad tavaliselt ettevõtted, teatud juhtudel ka valitsused või eraisikud. Krediite ostetakse näiteks selleks, et järgida kestlikkuse ja vastutustundlikkuse põhimõtteid (tuntud ka kui ESG ehk keskkonnavalaste (environment), sotsiaalsete (social) ja juhtimistegurite (governance) arvestamine ettevõtte tegevuses). Samuti selleks, et tugevdada oma brändi ning panustada looduskaitselistesse eesmärkidesse, vastata investorite ja klientide ootustele, või tasakaalustada oma keskkonnamõju.

NB! Eristada tuleb kohustuslikke ja vabatahtlikke mehhanisme.

- ▶ **Kohustuslikud elurikkuse krediidid.** Kasutatakse siis, kui seadus nõuab loodusele tekitatud kahju hüvitamist, näiteks arendustegevuse puhul. Need on osa lubade süsteemist ning nende kasutamine on riiklikult reguleeritud - näiteks hüvitusmeetmed.
- ▶ **Vabatahtlikud elurikkuse krediidid.** Kasutatakse siis, kui ettevõtted või organisatsioonid soovivad omal algatusel panustada looduse hoidmisse. Neid kasutatakse peamiselt kestlikkuse ja ESG eesmärkide toetamiseks ning need ei asenda seadusest tulenevaid kohustusi.

WaterLANDS

RMK

Mitmes riigis on need turud eraldatud. Näiteks Austraalia Nature Repair Market loob eraldi õigusliku raamistiku vabatahtlike looduskaitsete panuste jaoks, eristades neid selgelt seadusega sätestatud kompenseerimismehhanismidest.

Kuidas krediitprojektid toimivad?

Elurikkuse krediidi projektid järgivad üldjoontes sarnast loogikat süsinikukrediidi projektidega. Järgnevalt on välja toodud peamised etapid, mis taolistes projektides tavaliselt esinevad. Siiski võib elurikkuse krediitide puhul olla erinevusi ning valideerimine ja verifitseerimine kolmandate osapoolte poolt pole veel sellisel kujul välja kujunenud.

- 1) **Maaomanike sobivuse hindamine.** Krediidi vahendaja hindab maa tüüpi (nt mets, märgala, rohumaa), õigusliku staatust ning lisanduvust (additionality), st kas kavandatavad tegevused toodsid kaasa looduse seisundi paranemise võrreldes tavapärase majandamisega.
- 2) **Looduse algseisundi ja loodusväärtuste hindamine.** Hinnatakse algseisundit (*baseline*), et määrata kindlaks olemasolevad loodusväärtused ja luua võrdlusbaas edaspidiseks seireks.
- 3) **Sekkumiste kavandamine.** Algseisundi hindamise põhjal kavandatakse tegevused, mille eesmärk on looduse seisundi hoidmine või parandamine. Selles etapis määratletakse kasutatavad mõõdikud, seirekorraldus ning meetodika, mille alusel looduse muutusi hinnatakse.
- 4) **Valideerimine (eelhindamine).** Enne projekti elluviimist hinnatakse sõltumatu osapoole poolt, kas projekti kavand vastab kokkulepitud meetodikale ja kvaliteedinõuetele. Valideerimise käigus kontrollitakse muu hulgas algseisundi usaldusväärsust, sekkumiste sobivust ning seireplaani piisavust.
- 5) **Lepingu sõlmimine.** Maaomanik ja projekti elluviija sõlmivad lepingu kindlaks perioodiks, mis võib ulatuda mitme aastakümneni. Lepingus määratletakse osapoolte kohustused, tegevused, tasustamise põhimõtted ning seire- ja aruandlusnõuded.
- 6) **Seire ja aruandlus.** Projekti kestel kogutakse andmeid kavandatud tegevuste elluviimise ja looduse seisundi muutuste kohta vastavalt kokkulepitud seireplaanile.
- 7) **Verifitseerimine (järelhindamine).** Perioodiliselt hinnatakse sõltumatu osapoole poolt, kas tegelikud tulemused vastavad valideeritud kavandile ja kogutud andmed on usaldusväärsed.

- 8) **Elurikkuse arvestusühikute ehk krediitide väljastamine.** Verifitseerimise tulemuste alusel otsustatakse, kas ja millises mahus on võimalik elurikkuse arvestusühikuid välja anda.
 - 9) **Krediitide müük, jaotamine ja kasutamine.** Pärast arvestusühikute väljastamist ja registreerimist võivad krediidid olla suunatud konkreetsetele ostjatele või rahastajatele eelnevalt kokkulepitud tingimustel. Krediite kasutatakse tavaliselt vabatahtlike looduskaitseliste panuste tegemiseks või kestlikkuse alases aruandluses, vastavalt kehtivatele kasutusreeglitele ja väidete tegemise juhisele.
- + *Süsinikukrediitide puhul on välja kujunenud ka ülevaatlikud registrid, kuhu krediidid kanda tuleb, et vältida nende topeltrahastamist (et ühel krediidil poleks mitu ostjat) ja topeltväitmist (et sama CO2 tonni korvamist ei väidetaks mitmes kohas). Elurikkuse krediitide puhul taolisi registreid veel välja kujunenud pole.*

Regulatiivne raamistik

Eestis puuduvad regulatsioonid vabatahtlikule süsinikuturule ja elurikkuse krediitide turule. Täna Eestis tegutsevad süsinikukrediitide pakkujad lähtuvad sõltumatute rahvusvaheliste sertifitseerijate nõuetest (nt Verra ja Goldstandard), mis ei ole seotud ühegi riikliku süsteemiga.

Euroopa Liidus on lõppjärgus süsinikukrediitide jaoks ühtse raamistiku loomine, ametliku nimega CRCF ehk **süsiniku eemaldamise sertifitseerimise raamistik** (Carbon Removal Certification Framework). Selle eesmärk on luua ühtsed nõuded süsiniku eemaldamise projektide kvaliteedile, seirele ja aruandlusele.

Novembris 2025 võeti vastu CRCFi rakendusmäärus, mis seab sertifitseerimisskeemide, -organite ja auditite reeglid ning võimaldab alates 2026. aastast sertifitseerimisskeemide taotluste vastuvõtmist. Samuti võttis Euroopa Komisjon 3. veebruaril 2026 vastu esimese volitusakti (Delegated Act) püsivate süsiniku eemaldamise metodoloogiate kohta (nt DACCS, BioCCS, biochar), mis läheb nüüd Euroopa Parlamendi ja nõukogu kahekuulisele kontrollperioodile ning võib pärast seda aprillis ametlikult jõustuda. 2026. aasta jooksul on oodata ka täiendavaid delegatsiooniakte süsinikupõllunduse ja biopõhiste ehitustoodete süsiniku salvestamise kohta.

Elurikkuse krediitide osas algatati 2025. aastal paralleelne protsess ja avaldati **“Looduse arvestusühikute tegevuskava 2025–2027”**. Tegemist on suunava dokumendiga, mis kaardistab võimalikke lähenemisviise elurikkuse arvestusühikute määratlemiseks, mõõtmiseks ja

WaterLANDS

RMK

kasutamiseks, kuid ei kehtesta veel siduvaid reegleid ega standardeid. Kava näeb ette ekspertgrupi loomist ja pilootprojekte, kuid vajadust turgu reguleerivateks meetmeteks alles hakatakse hindama.

Turuosaliste jaoks tähendab regulatsioonide puudumine ebakindlust ja ennustamatust. Kui EL ühel hetkel nõuded kehtestab, võivad juba ostetud krediidid osutuda nõuetele mittevastavaks.

Peamised riskid ja väljakutsed elurikkuse krediitidega

- **Rohepesu oht.** Elurikkuse krediidid võivad kujuneda ettevõtetele näiliseks lahenduseks, mis võimaldab tegelikust keskkonnakahju vähendamisest kõrvale hoida. Samuti võib puudulik projektidisain ja halva kvaliteediga seire tekitada olukorra, kus kasu elurikkusele hinnatakse tegelikust suuremaks. Seda süsinikukrediitide puhul levinud probleemi saab ennetada konservatiivsete arvestuspõhimõtete rakendamisega (nt *conservative baselines, precautionary accounting, discounting of uncertainty*).
- **Ebaselge ja vaieldav mõõdetavus.** Elurikkust on keeruline üheselt mõõta ja võrrelda. Samuti toimuvad ümbritsevas keskkonnas muutused, mida ei saa kontrollida, näiteks teatud liigi populatsiooni vähenemine ilmastikutingimustest johtuvalt. Probleemid tekivad eriti:
 - algtaseme (baseline) määramisel,
 - täiendavuse (additionality) tõendamisel,
 - topeltarvestuse vältimisel,
 - sõltumatu ja usaldusväärse verifitseerimise korraldamisel.
- **Looduse kaubastamine ja majandusliku loogika ülemvõim.** Turupõhine lähenemine eelistab projekte, mis on lihtsamini mõõdetavad ja “skaleeritavad”, kuid ökoloogiliselt vähem tähenduslikud. Samal ajal jäävad tähelepanuta elupaigad, mille taastamine on kallim, aeglasem ja keerukam, ent elurikkuse seisukohalt kriitilise tähtsusega.
- **Sotsiaalsed ja omandiõiguslikud pinged.** Pikaajalised lepingud ja kasutuspiirangud võivad seada ebaproportsionaalse koormuse väikestele maaomanikele, tekitada pingeid seoses omandiõiguse ja parandamisega, ning süvendada konflikte kohalike kogukondadega, kui neid ei kaasata otsustusprotsessi sisuliselt ja varakult.

WaterLANDS

RMK

- **Avaliku vastutuse hajumine.** Elurikkuse krediitid võivad nihutada looduskaitse vastutuse riigilt üksikprojektide ja erasektori õlgadele. Selle tulemuseks võib olla killustatud, juhuslik ja strateegilise suunata looduskaitse, mis ei asenda terviklikke regulatiivseid lahendusi.

Alternatiiv: fondipõhine panustamine

Fondipõhises mudelis kogutakse ettevõtete ja/või avaliku sektori panused ühte ühisesse fondi, millest rahastatakse kokkulepitud looduskaitse tegevusi konkreetses piirkonnas või teemal. Fookus on tegevuste elluviimisel ja tulemuste aruandlusel, mitte krediitide müügil. Väljundiks on tavaliselt raporteeritud mõju (nt hektarid taastatud elupaika, seireindikaatorid), mitte eraldiseisev krediit.

Eelised:

- + **Lihtsam haldus:** ei pea looma ühikuid, registrit ega keerukat väljastusloogikat (võib piirduda projektipõhise aruandlusega).
- + **Madalamad püsikulud:** puuduvad krediitide väljastamisega seotud kulud, kuigi seire ja auditeerimine võivad olla siiski vajalikud.

Puudused:

- **Puudub selge arvestusühik:** sarnaneb rohkem sihtotstarbelise annetusega; ettevõtetele võib olla raskem võrrelda "mida 1 euro eest sai".
- **Võib olla vähem atraktiivne osale ettevõtetele,** eriti neile, kes eelistavad standardiseeritud ühikuid ja ette antud väiteid.

WWFi seisukoht elurikkuse krediitide suhtes

Seisukoha kujundamisel tasub vaadata ka teiste keskkonnaühenduste hoiakuid. Maailma Looduse Fondi (WWF) 2024. aastal kujundatud seisukoht on, et vabatahtlikel elurikkuse krediitidel võiks olla oluline roll elurikkuse kaitses, kuid samas näeb WWF seal ka mitmeid riske.

"WWF toetab elurikkuse krediite vaid juhul, kui on täidetud selged tingimused seoses:

- 1) **Elurikkuse krediitide ostjatega:** krediite ei kasutata keskkonnakahju kompenseerimiseks, kehtivad ranged nõuded ostjate sobivusele, ostjate väited on selged ja usaldusväärsed ning krediitidega ei kaubelda järelturul;
- 2) **Elurikkuse krediidiprojektidega:** austatakse ja kaitstakse inimõigusi, põlisrahvaste ja kohalike kogukondade ning teiste projektidest otseselt või kaudselt mõjutatud osapoolte õigusi; keskendutakse elurikkuse seisukohalt kõige olulisematele aladele; panustatakse riiklike või regionaalsete elurikkuse prioriteetide saavutamisse; saavutatakse ja mõõdetakse tõendatud elurikkuse tulemusi ning rakendatakse praktilisi ja paindlikke põhimõtteid täiendavuse ja kestvuse tõendamisel;
- 3) **Piisavate juhtimiskorraldustega:** tagatud on läbipaistvus, avalik teave tulemuste kohta ning toimiv seire, aruandluse ja verifitseerimise (MRV) süsteem koos keskkonna- ja sotsiaalkaitse põhimõtete järgimisega.”

2. Turuosaliste küsitlus

2025. aasta novembris ja detsembris küsitles ELF elurikkuse krediitide teemal **20 Eesti turuosalist, sealhulgas 9 suuremat ettevõtet ja 9 metsaomanikku**, et saada ülevaadet nende hoiakutest ning nähtud võimalustest ja takistustest. Lisaks viidi läbi kaks intervjuud Eestis tegutsevate krediidipakkujatega, et saada ka nende hinnang turu seisule ja selliste projektide võimalikkusele Eestis.

Enamus osalejatega viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu, üksikud vastasid küsimustele kirjalikult. Valimi väiksuse ja mittejuhusliku valiku tõttu ei võimalda tulemused teha üldistusi kogu Eesti ega ühegi konkreetse piirkonna kohta. Kogutud tsitaadid on esitatud anonüümselt ning sõna-sõnalt.

Küsitletud **erametsaomanike** maatükid paiknesid peamiselt Eestis taastatud märgalade lähedal ning enamus omanikest oli varasemalt olnud taastamistegevustele vastu. Nende hulgas oli nii suuremaid metsatööstuse ettevõtteid kui ka väikseid eraisikust omanikke. Intervjuude eesmärk oli välja selgitada:

- Kas omanikud oleksid valmis midagi oma maal looduse heaks muutma, näiteks kuivenduskraavide sulgemine, vana puidu maha jätmine, raie piiramine? Mida nad vastu tahaksid?
- Milline on nende suhtumine krediitprojektidesse, nii süsiniku kui elurikkuse krediidi puhul? Kas neile on midagi sellist varem pakutud?
- Kas nad oleksid nõus liituma elurikkuse krediidi projektiga (või mõne alternatiivse lahendusega, nt fondipõhine)? Millistel tingimustel?
- Millised takistused ja murekohad nende jaoks tõstatuvad?

Küsitletud **ettevõtte** hulgas olid erinevate tegevusalade esindajad (pangad, jaemüügi ettevõtted, kaubanduskeskus, kütusemüügi ettevõtte, energiakontsernid ja riigiettevõtted). Osad ettevõtetest olid varasemalt ELF-i annetanud.

Intervjuude eesmärk oli välja selgitada:

- Kas ja mil moel soovivad ettevõtted vabatahtlikult looduskaitsele panustada?
- Kas ettevõtted on varem ostnud süsiniku- või elurikkuse krediite? Kuidas suhtutakse vabatahtlikku krediiditurgu?
- Kas ja millistel tingimustel ja millisesse projekti oleksid nad huvitatud panustama? Eelistatud lähteriik, sertifitseerija, pakkuja, panustamise sagedus (ühe- või mitmekordselt)?
- Millised on peamised probleemid ja takistused: rohepesu, oht ettevõtte mainele, ebaselged regulatsioonid?
- Kui Eestis eksisteeriks nende jaoks usaldusväärne projekt, kas nad oleksid valmis olema üks esimesi toetajaid?

Tulemused: metsaomanikud

Hoiakud looduse taastamise suhtes on polariseerunud

Intervjueeritud metsaomanike hoiakutes esines suur variatiivsus: oli neid, kes olid selgelt looduse taastamise vastu ning kel puudus ka huvi krediitprojektiga liituda, ning ka neid, kes seda selgelt toetasid ja hea meelega projektiga liituksid. Kahe äärmuse vahele jäid pragmaatilised omanikud, kelle valmisolek osaleda looduse taastamises sõltus eelkõige projekti tingimustest ja kaasnevatest mõjudest.

Kõige rohkem vastandlikke vaateid esines märgalade taastamise teemal, sest mitmel metsaomanikul oli sellega otsene kokkupuude ning intervjuude tegemise ajal käis sel teemal ka aktiivne ühiskondlik debatt: meedias esines hulgaliselt taastamise poolt ja vastu rääkivaid sõnavõtte. Intervjuudes korraliti meedias levinud vastuargumente, näiteks “Märjendamine on minu omandi puhul lollus, niigi on liigniiskus ja kasvaval metsal on juba veekahjustused”, kuid teiselt poolt väljendati ka poolehoidu: “oleksin nõus kraavide sulgemisega ja saan aru, miks seda vaja on”.

Märgade metsade taastamise puhul kardeti peamiselt puidu kvaliteedi langemist ja majanduslikku kahju. Taastamise vastased kasutasid väljendeid nagu “metsa suretamine” ja “omandi väärtuse kahjustamine”. Samuti toodi välja, et maaparandus toimus ammu ja kuna tänaseks on metsad kujunenud teistsuguseks, siis “väevõimuga olukorda tagasi keerata pole mõistlik”.

Leidus ka metsaomanikke, kes säilitavad oma metsa looduskaitse eesmärkidel ning ei ole selle raiumisest huvitatud. Nendegi hulgas esines erinevat suhtumist taastamisse. Üks omanik soovis säilitada oma turvasmuldadel metsa täpselt sellisena, nagu see on: “Ei luba seal midagi teha, loodus areneb seal nii nagu peab. Kraavid kasvavad ise aeglaselt kinni”. Teine omanik, kes samuti plaanib lasta oma metsal seista, toetaks aga märgala taastamist “kui see on loodusele vajalik”. Kolmas omanik, kelle mets kuulub sihtkaitsevööndisse, ütles: “oleksin nõus taastamisega ka ilma rahalise kasuta, sest majanduslikku kasu maalt ei saa niikuinii. Minu jaoks on ka oluline, et Eestis oleks ilus ja puhas loodus”.

Elurikkuse krediit pakub huvi, kuid selle peale ei loodeta

Enamik osalenud metsaomanikest (5) oleksid huvitatud elurikkuse krediidi projektiga liitumisest. Täpsemalt väljendus huvi selles, et nad oleksid valmis projekti läbiviijaga läbirääkimisi alustama, kuid kindlat jah-sõna ei saaks nad enne konkreetse projekti tingimusi teadmata öelda. Selle hoiaku juurde käis tihti ka kahtlus projekti realistlikkuse üle: “kindlasti oleks nõus läbi rääkima, kas asi kuhugi jõuab on iseasi”. Mitmete aktiivselt metsa majandavate omanike jaoks oleks alternatiivne tasu hea uudis ning motiveeriks raietegevust vähendama: “ega ma ei vihka puid, las kasvavad. Või siis (sel juhul) kukuvad pikali ja siis on seal muu elu,” sõnas üks suuromanik.

Kõige positiivsemalt suhtusid projektiga liitumisse metsaomanikud, kelle maa kuulub sihtkaitsevööndisse, sest seal on raiumine juba välistatud. Üks sihtkaitsevööndis oleva metsa

omanik pidas oluliseks, et projektist saadav tasu oleks võrdne PRIA toetusega, mida ta hetkel saab. Teine omanik aga pole tasust üldse huvitatud ja lubaks ala taastada ka tasuta.

Siiski esines ka neid metsaomanikke (3), kes olid selgelt krediidiprojektis osalemise vastu. Nende puhul oli vastuseis elurikkuse krediitidele seotud vastuseisuga looduskaitsealistele piirangutele ja taastamistegevustele, mis rikuvad nende arvates omandi väärtust. Üks suuromanik vastas: “Krediidi idee iseenesest on hea, kuid koos metsaomaniku kinnistu väärtuse languse või lisanduvate piirangutega ei näe asjas head. Olemasolevatel sihtkaitsevööndi aladel võib see olla mõeldav.” Ühel vastajal puudus projektiga liitumise osas seisukoht, sest ta on vanas eas ja maa ei pruugi enam kauaks tema käes olla.

Süsinikukrediiti suhtutakse erinevalt

Mitme omaniku sõnul olid Eestis tegutsevad süsinikukrediidi pakkujad juba nendega ühendust võtnud. Paaril juhul olid läbirääkimised käimas, ühel juhul osales omanik juba mittemetsamaa metsastamise krediidiprojektis. Pragmatiliste metsaomanike sõnul oleks elurikkuse krediit nende jaoks sama asi, mis süsinikukrediit – vahet ei ole, kust tulu tuleb. Siiski on süsinikukrediidi pakkujate suhtes tekkinud teatav skepsis, sest mitmel puhul on plaanitud projektid katki jäänud. Ühel juhul lõpetas krediiti pakkuva ettevõtte tegevuse pärast seda, kui maaomanik oli projektiga liitunud.

Ühe metsaomaniku ja metsaühistu esindaja sõnul on nende liikmete ootused erinevad: “leiab ka neid kes on nõus ja valmis (krediidiprojektidega liituma). Süsinikukrediidi puhul on skeptilisus, sest tulu tuleb kauges tulevikus, teiseks kuna on see seotud globaalse süsinikuhinnaga, mis võib muutuda”. Vaid üks metsaomanik tõi süsinikukrediitide puhul välja eetilisi probleeme ja nentis, et krediite ostvad ettevõtted soovivad oma “patte lunastada” ja tema ei soovi sellele kaasa aidata.

Kõige olulisem on saamata jäänud tulu kompenseerimine

Finantsstiimulid mängisid metsaomanike jaoks kesket rolli. Enamik uuringus osalejatest tõi välja, et piisav tasu võiks muuta nende suhtumist looduse taastamisse, eriti juhul, kui see kompenseerib saamata jäänud majandustulu või pikaajalisi piiranguid. “Metsa majandamine on meie töö ja teeme seda, et raha teenida. Tasu peab olema selgelt võrreldav kasuga, mis majandamisest saab”, ütles ühe metsatööstusettevõtte esindaja. Üks taastamisele vastu olev eraisikust omanik rõhutas samuti: “Kui keegi tahab minu omandi väärtust kahjustada oma

tegevusega, siis on vajalik rikkalik kompensatsioon”. Teine eraisikust omanik sõnas: “võibolla siis oleksin nõus liituma, kui mets enne maha võtta. Siis saaks tulu kätte”.

Samas rõhutati, et rahaline stiimul üksi ei ole piisav, kui sellega kaasnevad suured riskid või ebakindlus. “Pigem on mure, et (elurikkuse krediit on) nii uus asi, kas õnnestub. Süsinikukrediitide turg pole ju tegelikult Eestis käima läinud. Kas tasub end uue asjaga siduda, tühja tööd teha,” mõtiskles üks suurmetsaomanik.

Vähesed metsaomanikud omasid konkreetseid eelistusi projekti ja lepingu tingimuste osas. Pigem peeti usaldusväärseks riigiga seotud projekte, aga samas arvati, et ei ole vahet, kas projekti viib läbi ettevõtte, riik või kolmas sektor: “peaasi et asi oleks aus”.

Mitmed osalejad tõid murekohtadena välja **püsivust, läbipaistvust ja usaldusväärust**. Maaomanikud soovisid kindlust, et projekti algataja on suuteline seda ka aastakümnete vältel läbi viima. “Kuvandi mõttes MTÜd ei nähta kaugeleulatuva lepingupartnerina,” mainis üks maaomanik. Teine aga usaldaks projekti juhul, kui selle eesmärgiks oleks looduskaitse, näiteks kui see oleks seotud looduskaitse organisatsioonidega.

Mitmete intervjuude käigus kerkis arutelu lepingute pikkuse ja lepingute pärandamise kohta. Sooviti teada, kuidas tagatakse alade pikaajaline kaitse juhul, kui omanik peaks vahetuma. Ühe metsaühistu esindaja soovitas tutvustada elurikkuse krediidi lepingut maaomanikele kui rendilepingut, mis jääb seotuks kinnistuga, mitte omanikuga.

Teine maaomanik rõhutas seda, et eelistaks krediitide ostjana väiksemaid Eesti ettevõtteid, sest suured välismaa ettevõtted “tahavad patulunastuskirju”. Tema jaoks oli peamine murekoht see, et ta ei aitaks kaasa suurte reostavate ettevõtete tegevusele.

Tulemused: suurettevõtted

Kliimamuutustega tegeletakse aktiivselt, kuid elurikkuse osas on teadlikkus madalam

Intervjueeritud ettevõtted olid kestlikkuse valdkonnas aktiivsed ning omasid mitmesuguseid keskkonna- ja ESG-eesmärke. Enamus ettevõtetest tõid välja, et jätkavad vabatahtlikult kestlikkusaruannete ja sellealaste lubaduste täitmist, kuigi Euroopa Liidus see neile enam kohustuslik pole. Samas ilmnes, et ettevõtete senised fookusvaldkonnad on valdavalt seotud kliima ja kasvuhoonegaaside heitmete vähendamisega, elurikkus fookusena on alles

RMK

kujunemisjärgus. Kõige levinum lubadus oli kliimaneutraalsuse saavutamine, mida mõni ettevõtte plaanis saavutada juba 2030. aastaks, mõni 2040. ja mõni 2050. aastaks.

Paar ettevõtet tõid välja, et kui kliimamõju osas on välja kujunenud standardid ja raamistikud, millega ettevõtted saavad liituda, siis elurikkuse osas sellised juhised puuduvad. “Võiks olla rohkem nähtav, kuidas ettevõtted tootmisahelates elurikkust mõjutavad, siis oleksid nad ka huvitatud sellega tegelema,” sõnas ühe ettevõtte keskkonnavaldkonna juht.

Samas oli ka neid, kes plaanivad elurikkusele edaspidi rohkem keskenduda. Üks rahvusvahelise jaemüügiketi esindaja sõnas: “elurikkus on toitu müüvale ettevõttele oluline ja tarbijad teevad selle põhjal ka otsuseid. Äriliselt aitab see konkrentsis”. Teise jaekaubandusettevõtte esindaja sõnul ei ole nad leidnud elurikkuse teematist projekti, mis neid kõnetaks, kuid mure on akuutne ning see valdkond on sisse kirjutatud ka ettevõtte uude strateegiasse. “Tahaks juhtnööre, kuidas elurikkuse kaitsesse panustada”, ütleb ta, ja lisab, et hea projekt peaks vastama mitmele tingimusele: “sooviks midagi, mis oleks kommunikatsiooni mõttes lihtne, millel oleks päris mõju elurikkusele ja mis oleks ettevõttele ka kasulik. Seda on keeruline leida.”

Tähtis on rahvusvaheline usaldusväärsus

Mitme ettevõtte puhul juhib kestlikkuse valdkonda rahvusvaheline peakontor ning otsuseid, millesse investeeritakse ja kuhu annetatakse, ei tehta Eestis. Seetõttu on Eestis läbiviidavate looduskaitse projektide puhul oluline kõrge usaldusväärsus ja rahvusvaheline tunnustus – pelgalt fakt, et kaitstakse Eesti loodust, ei ole mitmes riigis tegutsevale ettevõttele piisav. Soovitakse näha laiemat mõju ja erilist silmapaistvaid projekte.

Ühe ettevõtte esindaja sõnul oleks elurikkuse krediidi projekti toetamise eelduseks see, “et (projekti) panus ja kasu on selgelt kirjeldatud ning regulatiivne selgus olemas”. Teise ettevõtte esindaja sõnas: “huvi osas ei saa vastata ilma juhtkonna nõusolekuta. Vaja on pikalt tausta kontrollida.” Kolmanda sõnul “ettevõtted ei tunnetata riigipiire, projekt peaks olema rahvusvaheliselt tunnustatud. Ei pea olema Verra (süsinikukrediidi sertifitseerija), aga peaks olema rahvusvaheliselt nähtav ja usaldusväärne.”

Krediidisüsteemide osas lähevad arvamused lahku

Ettevõtete kestlikkuse juhid olid vabatahtliku süsinikukrediidi turuga hästi kursis. Vaid üksikud interjueeritavatest olid süsinikukrediite ostnud, kuid paljud olid seda kaalunud. Krediiti on

RMK

ostetud kolmandatest riikidest, näiteks Nepaalist või Keeniast. “Nõuetele sobisid vaid sertifitseerijad Gold Standard või Verra, mistõttu lähiriikides polnud sobivaid krediite saada,” põhjendas seda otsust ühe ettevõtte esindaja.

Oli ka neid ettevõtteid, kes süsinikukrediitide ostmist ei toetanud, sidudes seda rohepesuga. Ühe ettevõtte esindaja sõnul “need oleksid liiga madalad viljad, et osta. Ei ole prioriteet.” Teise sõnul on süsinikukrediidid “metsaärikate lisategevus”, kolmanda sõnul “turg pole usaldusväärne, et nad päriselt vähendaksid heitmeid.” Neljas ettevõtte on üritanud esmalt muul moel süsinikujälge vähendada, “aga tulevikus ilmselt oleks vaja mingil moel krediite osta, kuna 100% nulli jõuda pole muidu võimalik.”

Elurikkuse krediitide vastu on huvi, kuid kardetakse läbikukkumist

Elurikkuse krediitide vastu oli ettevõtete seas suur huvi, eriti kui tegu oleks kodumaise projektiga. Siiski jäädi ka äraootavale positsioonile: turg on veel liiga varajases arenguetapis ja hõlmab suuri riske. Mitmed ettevõtted rõhutasid, et täna puuduvad selged ja ühtsed reeglid, mis võimaldaksid neil hinnata, mida konkreetne elurikkuse krediit tegelikult tähendab ning millisel alusel saab selle kasutamist põhjendada.

Ühe rahvusvahelise panga kestlikkusprogrammi juht kinnitas tunnetust, et suurettevõtted on teemast küll huvitatud, kuid piloteerimise suhtes väga ettevaatlikud. Panga esindaja tõi regulatsioonide puudumise kõrval peamise probleemina välja ka selle, et elurikkuse krediit ei sobitu hästi tavapärase majandusloogikaga – looduses toimuvad positiivsed muutused on aeglased ja raskesti mõõdetavad ning investearingute tootlus avaldub alles pika aja jooksul.

Need intervjuueeritavad, kes olid süsiniku krediidi süsteemidega paremini kursis, küsisid ka täpsustusi elurikkuse krediitide kohta, näiteks sooviti teada, kas nende puhul toimub samasugune krediidi “maha kandmine” kui see on kasutatud, ja kas ja kuidas toimub kompenseerimine, kui ettevõtte soovib tasa teha elurikkusele põhjustatud kahju.

Olulise riskina tõsteti esile võimalikku mainekahju ja rohepesu ohtu. Ettevõtted tõid korduvalt välja, et elurikkuse krediitide kasutamine ilma selge ja usaldusväärse raamistikuta võib kaasa tuua negatiivse avaliku tähelepanu ning kahjustada usaldusväärset investitorite, klientide ja laiema avalikkuse silmis. Paaril korral mainiti ka peagi tulevat Euroopa Liidu roheväidete direktiivi, mis teeb ettevõtteid senisest ettevaatlikumaks, sest kõiki keskkonnamõjuga seotud väiteid tuleb hakata tõestama.

Paaril korral mainiti ka seda, milliseid projekte soovitakse vältida. Üks energiakontsern “ei tahaks minna kaasa rohepesuga puude istutamise näol, kus metsafirmad niikuinii istutavad metsa raietsükli osana.” Teise ettevõtte esindaja ei sooviks toetada mudelit, kus “ettevõtte maksab maaomanikele, et ta ei raiuks – mõju peaks olema suurem”. Samas oleks tema sõnul boonuseks see, kui usaldusväärse projektiga kaasneks ka krediit.

Suurte ettevõtete eelistused ei ole ühesugused

Looduskaitse panustamise formaadi ja sageduse osas olid ettevõtted eriarvamusel. Mitmetel ettevõtetel oli valmisolek toetada ka muid looduskaitse projekte, mis ei pakuks krediite, vaid oleks näiteks fondipõhised või panustaks muul moel looduskaitse. Sel puhul tuleks kasuks, kui algatus oleks hästi kommunikeeritav – näiteks haruldaste liikide kaitsmine. Usaldusväärset tõstaks koostöö riigiasutustega ning Eesti ülikoolidega.

Teises äärmuses oli aga ettevõtte, kes soovib osta ainult rahvusvaheliste sertifitseerijate poolt kinnitatud süsinikukrediite, eelistatult selliseid, mis oleksid ka elurikkusele kasulikud. Rahvusvaheline erialaliit piirab seda, mida nad osta tohivad.

Rahalise panustamise sageduse osas leidis nii neid, kel oleks võimalik panustada mitmekordselt ja regulaarselt, kui ka neid, kelle jaoks oleks võimalik annetada vaid väiksemaid summasid ja ühekordselt. “Ideaalselt sobiva projekti puhul panustaks rohkem”, sõnas ühe ettevõtte esindaja, “kui oleks suur usaldusväärne projekt elurikkuse ja põllumajanduse fookusega, ja kui saaks selle raames korraldada ka talguid meie töötajatele”. Teine tõi näite algatusest, kus neli suurt ettevõtet olid heategevusprojektiks kokku tulnud ja panustanud ühiselt 100 tuhat eurot – selliseid projekte oleksid nad valmis veel tegema, kuid eelduseks oleks ka teiste ettevõtete kaasamine.

Tulemused: krediidipakkujad

Ühe Eesti idufirma juht jagas oma negatiivset kogemust elurikkuse krediidi valdkonnas tegutsemisel, tuues välja, et tema meelest on peamine probleem nõudluse puudumine: „kliendid pole hakanud nõudma, ettevõtted pole hakanud huvituma“. Ka Ukraina sõda ja majanduskriis ei soodusta hetkel looduskaitse investeerimist. Ettevõtted annetavad pigem mujale, kui suuremateks annetusteks üldse eelarvet on. Kui aga kellelgi on huvi Eestis pilootprojekti teha, siis ta soovib kasutada juba olemasolevaid mudeleid, mitte neid nullist

ehitada. Kokkuvõttes on ta “mõõdukalt pessimistlik, et elurikkuse krediiti ei hakata Eestis lähiaastatel pakkuma”.

Teine, süsinikukrediidi turul tegutsev krediidipakkuja kinnitab tunnetust, et hetkel liigub raha peamiselt süsiniku valdkonnas. Nende ettevõtte algne eesmärk oli Eesti metsade säilimine, kuid nad soovisid ehitada toimiva finantsmudeli, mis oli jätkusuutlik vaid süsinikukrediiti pakkudes. Kuigi nad pakuvad ka teenuseid nagu „raieloaga metsa mitte raiumine“, mis on vajalik ka elurikkuse säilimise vaatest, müüvad nad seda turul siiski süsinikukrediidina, sest nii on tulusam. Nende kogemus näitab, et maaomanike jaoks peab pakkumine olema majanduslikult mõistlik. Intervjueeritav rõhutas ka puuduvate regulatsioonide negatiivset mõju turule, ning pidas oluliseks tõenduspõhist raamistikku ja teadlaste kaasamist.

Järeldused

Huvi elurikkuse krediitide vastu oli olemas nii intervjueeritud maaomanike kui potentsiaalsete ostjate seas. Intervjuud näitasid, et pakkumine ja nõudlus võiksid kohtuda, kuid ilmselt mitte veel lähiaastatel. Suured ettevõtted vajavad aega, et veenduda uue turu usaldusväärsuses, enne kui sinna rahaliselt panustavad. Oodatakse selgemaid regulatsioone rahvusvahelisel, ELi ja riiklikul tasandil, samuti pole veel välja kujunenud ettevõtete vahelised head tavad elurikkuse valdkonnas tegutsemiseks.

Metsaomanikud sooviksid samuti näha näiteid edukatest projektidest, kui nende varasem kokkupuude viitab pigem sellele, et krediidipakkujad ei ole usaldusväärsed partnerid ning võivad järsku tegevuse lõpetada. Nende omanike jaoks, kes oma metsa aktiivselt majandavad, on kõige olulisemaks kaalukeeleks projektist saadav tasu, mis peab olema samaväärne metsa majandamisest saadava tuluga. Tulu peaks laekuma regulaarselt ja pikaajaliselt, et omanik kaaluks raietegevuse peatamist. Selleks, et omanikud toetaksid veerežiimi taastamist oma maal, oleks vaja veelgi suuremat kindlust, sest selles vallas on levimas mitmeid müüte ning maaomanikud kardavad pikaegset kahju oma metsale. Vähemusse jäid need omanikud, kes metsa ei majanda ja kelle jaoks tulust olulisem on metsa kaitse. Kõige positiivsemalt suhtusid krediidiprojektidesse need omanikud, kelle maa asus sihtkaitsevööndis.

Eestis elurikkuse krediidi pilootprojekti käivitamise eelduseks oleks selge, läbipaistev ja kõigi osapoolte jaoks usaldusväärne projektidisain. See hõlmaks looduskaitselist eesmärki,

WaterLANDS

RMK

läbipaistvaid ja teaduspõhiseid mõõdikuid mõju hindamiseks ning sõltumatut seiret ja verifitseerimist. Oluline on, et pilootprojekt ei jääks üksikuks algatuseks, vaid oleks osa laiemast raamistikust, mis võimaldab tulemusi võrrelda ja tulevikus skaleerida. Osapoolte usaldust aitaks luua see, kui projektis osaleksid tunnustatud teadusasutused, looduskaitseorganisatsioonid ja võimalusel ka riigiasutus.

Oluline oleks ka õiglane riskide jaotus projektis osalejate vahel. Maaomanikud soovivad pikaajalist lepingulist kindlust, sealhulgas selgust lepingu pärandamise ja võimalike rikkumiste korral. Ettevõtted peavad oluliseks läbipaistvat kommunikatsiooni selle kohta, mida krediit nende jaoks tähendab ja milliseid kestlikkuse väiteid (*green claims*) selle alusel teha saab. Lisaks peab olema läbi mõeldud stsenaarium juhaks, kui krediite pakkuv või projekti haldav organisatsioon peaks oma tegevuse lõpetama. Ilma nende eeldusteta jääks pilootprojekt suure tõenäosusega usalduse loomise asemel seda hoopis vähendama ja takistaks looduskrediitide turu edasist arengut Eestis.

Intervjuud osutasid ka laiemale, põhimõttelisele küsimusele: kuivõrd on elurikkust üldse võimalik käsitleda otsese majandusloogika alusel. Looduses toimuvad muutused on aeglased ja mittelineaarsed ning nende väärtus avaldub pika aja peale, mitte lühiajalise rahalise tootlusena. Elurikkuse krediite ja muid taolisi lahendusi tuleks käsitleda laiemalt kui klassikalise finantsinstrumendina. Pigem tasuks neid vaadata mehhanismina, mis ühendab majanduslikud stiimulid laiemate ühiskondlike ja ökoloogiliste eesmärkidega ning mille edu mõõdetakse eeskätt looduskaitseliku mõju, mitte lühiajalise majandusliku tootluse kaudu.